

DEKLARACJA PROGRAMOWA ZWIĄZKU PODHALAN

U progu XXI wieku, w poczuciu kontynuowania misji twórców Związku Podhalan, wsparci przez Księży Kapelanów, którzy stoją na straży chrześcijańskiego oblicza naszej organizacji, przedkładamy obecnym i przyszłym członkom Związku Podhalan Deklarację Programową jako drogowskaz na nowe czasy.

Ojciec Święty Jan Paweł II, największy z rodu Polaków, Honorowy Członek Związku Podhalan, przypominał: „Górale to jedyne w swoim rodzaju społeczeństwo, które nosi w sobie znamiona wielkiej polskiej tradycji, tak wielkiej, że trzeba ażeby ona trwała nadal, ażeby żaden obyczaj, żaden styl i moda współczesności tej wielkiej podhalańskiej tradycji nie zniszczyły i nie wyparły.”

Związek Podhalan łączy w swych szeregach wszystkie grupy Górali Polskich. Sens i kierunki działania Związku Podhalan określają przywołane w tej Deklaracji zasady i idee, które w prostej linii są spuścizną duchową po założycielach Związku i jego wybitnych działaczach, w kolejnych pokoleniach. My, współcześni członkowie Związku, twórczo je rozwijamy, według najlepszej naszej woli i myśli.

Na dowód tego, przywołujemy naszych wielkich Poprzedników, którzy takie oblicze Związku stworzyli poprzez swoje działanie, twórczość i nauczanie:

- Władysław Orkan, pisarz i twórca regionalizmu podhalańskiego, założyciel Związku Podhalan;
- Kazimierz Przerwa Tetmajer – poeta i pisarz, założyciel Związku Podhalan;
- Jakub Zachemski - pierwszy i długoletni prezes Związku Podhalan, znakomity nauczyciel i wychowawca;
- generał Andrzej Galica – twórca Pułków Strzelców Podhalańskich;
- Feliks Gwiżdż – żołnierz i pisarz, prezes Związku Podhalan;
- Augustyn Suski – poeta i twórca Konfederacji Tatrzańskiej;
- Antoni Zachemski – pisarz i poeta;
- Ks. Ferdynand Machay – orędownik spraw polskiego Spisza i Orawy;
- Władysław Pieronek – twórca Związku Podhalan na Żywiecczyźnie;
- Jan Pluciński – nauczyciel, miłośnik Spisza, Orawy i Podhala;
- Jan Wałach – artysta malarz i mentor górali śląskich;
- Michał Słowik „Dzwon” – poeta, piewca Pienin;
- Ks. prof. Józef Tischner – filozof, pierwszy Kapelan Związku Podhalan.

Działalność Związku Podhalan służy dobru Rzeczypospolitej Polskiej oraz gospodarstwu i kulturowemu rozwojowi Ziemi Górskich.

Przez powszechnie przyjęty termin „Ziemie Górskie” rozumiemy w szczególności wszystkie subregiony Karpat polskich, na obszarze których działa Związek Podhalan. Jednoczą się w nim wszystkie grupy Górali Polskich:

- Górale Podhalańscy,
- Górale Babiogórscy,
- Górale Czadeccy,
- Górale Kliszczaccy,
- Górale Orawscy,

- Górale Pienińscy
- Górale Sądecy: zwani Białymi i Czarnymi,
- Górale Spiscy,
- Górale Śląscy,
- Górale Zagórzańscy,
- Górale Żywieccy.

Zamieszkują oni subregiony, które w swych granicach i właściwościach są dostatecznie określone w historii i etnografii.

Podwaliną działalności związkowej jest historyczna spuścizna i twórcza tradycja pokoleń jako fundament teraźniejszości i przyszłości. Utrzymywanie i świadome przekazywanie tak określonej tradycji jest obowiązkiem każdego członka Związku.

Służbę wspólnemu dobru podejmują w Związku Podhalań górale rodowici, górale z wyboru i miłośnicy góralszczyzny, bez względu na swoje miejsce zamieszkania. Ich status określają odpowiednie zapisy statutu.

W swym działaniu pozostajemy w bliskim związku z bratnimi organizacjami Związku Podhalań w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie oraz w innych krajach Europy i świata. Tworzymy dwie zbiorowości: jedna gazduje na ziemi ojców w obliczu hal i górskich szczytów, druga w odległych krajach, w różnych zakątkach ziemi. Łączy nas rodna i rodowa tożsamość w języku, wierze chrześcijańskiej, obyczajach i obrzędach, wspólnej tradycji i historii.

Naszą pracę wiążemy z działaniami najszerszych kręgów społeczeństwa polskiego, bliskich nam organizacji społecznych, gospodarczych i politycznych, instytucji kulturalnych i naukowych oraz samorządów terytorialnych. Pozostajemy w stałej i żywej łączności z Kościołem katolickim i jego działaniach ekumenicznych.

Władysław Orkan wskazywał: „Tradycja jest Twoją godnością, Twoją dumą, Twoim szlachectwem, synu chłopski. Dbaj o zachowanie spuścizny Twych ojców: rodzimej sztuki, rodzimej kultury. Zabiegaj o zamożność ziemi, z której wyrosłeś, i państwa, albowiem Twój własny dobrobyt nie będzie miał mocnego fundamentu, jeśli Ojczyzna Twoja będzie biedna i zagrożona. Nie przecinaj korzeni łączących Cię z rodnią ziemią – choćbyś na krańcach świata się znalazł. To tak, jakbyś przeciął żyły żywota. Wiedz, że Ty wydzwigujesz piersią ziemię swoją, swój kąt ojczysty, albo go hańbisz, ponizasz. Pierś Twoja niech będzie przeto napięta na najwyższy ton!”

Zasady tej Deklaracji stanowią o istocie współczesnego regionalizmu.

Regionalizm jest siłą jednoczącą Naród poprzez tworzenie regionalnych wartości umysłowych i materialnych, składających się na wartość ogólnonarodową. Regionalne wartości, są to wartości tworzone zgodnie z naturalnymi cechami danego regionu i jego mieszkańców. Idea regionalizmu wywodzi się zatem ze zdolności urządzenia życia w określonych warunkach geograficznych, socjologicznych i etnograficznych. Warunki te pozostają ze sobą w ścisłej zależności.

Regionalizm nie może być utożsamiany wyłącznie z folklorem. Folklor, czyli ludowa twórczość artystyczna, jest częścią kultury, w którym to pojęciu zawiera się świadoma, nieustająca i skuteczna opieka nad przekazami dawnych wartości kultury umysłowej, nad obyczajem, obrzędem, ubiorem, gwarą, muzyką, tańcem i śpiewem.

Kultura, to kształcenie piękna, obyczajowości i estetyki, artystycznego tworzenia w różnych dziedzinach, we wszelkich dyscyplinach plastycznych, sztuce budarskiej i rzemiośle.

Narzędziem kultury jest oświata. Związek Podhalań postuluje konieczność szerszego uwzględnienia treści regionalnych w procesie nauczania; treści te, to przede wszystkim geografia i przyroda oraz świat kultury umysłowej i materialnej górali. Postulat niniejszy dotyczy szkół wszystkich typów na obszarze ziem górskich.

Kultura, to uprawa ziemi, rolnictwo, hodowla. Kultura to uprawa krajobrazu, naturalnego środowiska człowieka i jego pełna ochrona.

Kultura i sztuka ziem górskich, wywodząca się z wysokogórskiego pasterstwa, z szafasu jako swej macierzy, poprzez swoją odrębność i oryginalność, przydała kulturze polskiej wiele wartości. Jej strażnikami są bacowie. Oni, gospodarując na halach, w sposób zgodny z naturą rodnej ziemi, sycą wiatr, a gdy świat wiatr zduś, mają w zanadrzu święty zowaternik. Ten – nie gaśnie.

Wszystko to jest świadectwem odrębności, indywidualności i autentyczności góralskiej kultury, a zarazem bogactwem wnoszonym do skarbnicy kultury całego Narodu. Podhale jest przykładem regionu, który zdołał utrzymać ciągłość wszystkich poczynań kulturotwórczych i regionalistycznych.

Regionalizm jest wyrazem patriotyzmu. Górale, wierni Bogu i rodnej ziemi, zawsze stali na warcie ślebody i godności człowieka. w czasach wojen, kiedy trzeba było, dawali za Ojczyznę ofiarę krwi i życia w każdym zaś czasie pełnią wartość, która ma służyć moralnemu podniesieniu człowieka i rodziny.

Ks. Profesor Józef Tischner powiedział: „Jaki jest nasz obowiązek? O co nam chodzi? Nam, Drodzy moi, chodzi o człowieka! Bo kultura góralska jest wielka nie przez to, że jest góralska, ale przez to, że jest ludzka. Że z niej promieniuje prawda o człowieku, o jego wierze, o jego nadziei. Celem tej kultury nie jest góralszczyzna, ale jest człowieczeństwo. Taka jest prawda kultury góralskiej. Ona chce służyć człowiekowi, chce świadczyć człowiekowi. Poprzez człowieka chce świadczyć Narodowi, chce świadczyć Polsce, a to jest obowiązek służby. Bo kto chce być większy, niech się nauczy służyć. Nie przychodzimy tu po to, aby nam służyli, ale przychodzimy tu po to, żeby służyć tej Ziemi czym umiemy i jak umiemy.”

Ten testament Ojców, nasze wspólne dziedzictwo i doświadczenie przenosimy w nowe tysiąclecie i przekazujemy swoim córkom i synom. Dajemy tę Deklarację wszystkim nam, członkom Związku Podhalań i kładziemy ją przed oczy i umysł wszystkich ludzi dobrej woli. Niech będzie odczytana tak, jak została pomyślana. Dla dobra Ojcowizny - Ziem Górskich, dla dobra Ojczyzny - Polski i Polaków.